

**Glasoviti intervent hrvatskih katoličkih biskupa na početku stvaranja nove Jugoslavije.
Hrabo i otvoreno progovorilo se i o pogubljenju hercegovačkih franjevaca
na Širokom Brijegu.**

PASTIRSKO PISMO*

*katoličkih biskupa Jugoslavije, izdano s općih Biskupskih Konferencija u Zagrebu,
dne 20. rujna 1945.

Predragi u Kristu vjernici!

Mi, katolički biskupi, sakupljeni na plenarnim konferencijama u Zagrebu, smatramo svojom pastirskom dužnošću da s ovih konferencija upravimo nakoli o riječi Vama, svojim dragim vjernicima.

Nakon teških i dugih godina čekanja konačno je završen rat, koji je iskrvario čovječanstvo, kao nijedan prije, što ga ljudi pamte. Njegov krvavi bič nije poštadio ni naše zemlje. Ratne grozote po više su puta prohujale nekim krajevima naše domovine. Iza sebe su ostavile pustoš, garišta i suze. Prorijedile su se čitave pokrajine. Razorene su tolike obitelji, ostavljena brojna siročad bez roditelja, ožalošcene majke i supruge, očevi i djeca. Nema tako reći nikoga, tko ne bi žalio za kojim dragim pokojnikom. Svi smo osjetili oskudicu, glad i bolesti, koje redovno prate svaki rat. Pače, ovaj je svjetski rat pogodio našu zemlju dvostruko teški. Krvave borbe vodile su se, na našu veliku žalost, između braće po hrvi. Bratobilački bortni, koja je nekada razdvajala članove iste obitelji, nosila je sačito krvave posljedice. I ratna razaranja, unijeli posebnih okolnosti dvostrukе ekspedicije stranih vojska te umjetničkih torta, dosegla su takav začin, kao u rijetko kojoj zemlji. Zato smo na vijest, da je rat u svijetu i kod nas konačno završen, osjetili duboku potrebu, da svevišnjem Bogu zahvalimo zato, što nas je poštadio od dužuga trajanja ratnih novelja i bratobilačkih borbi.

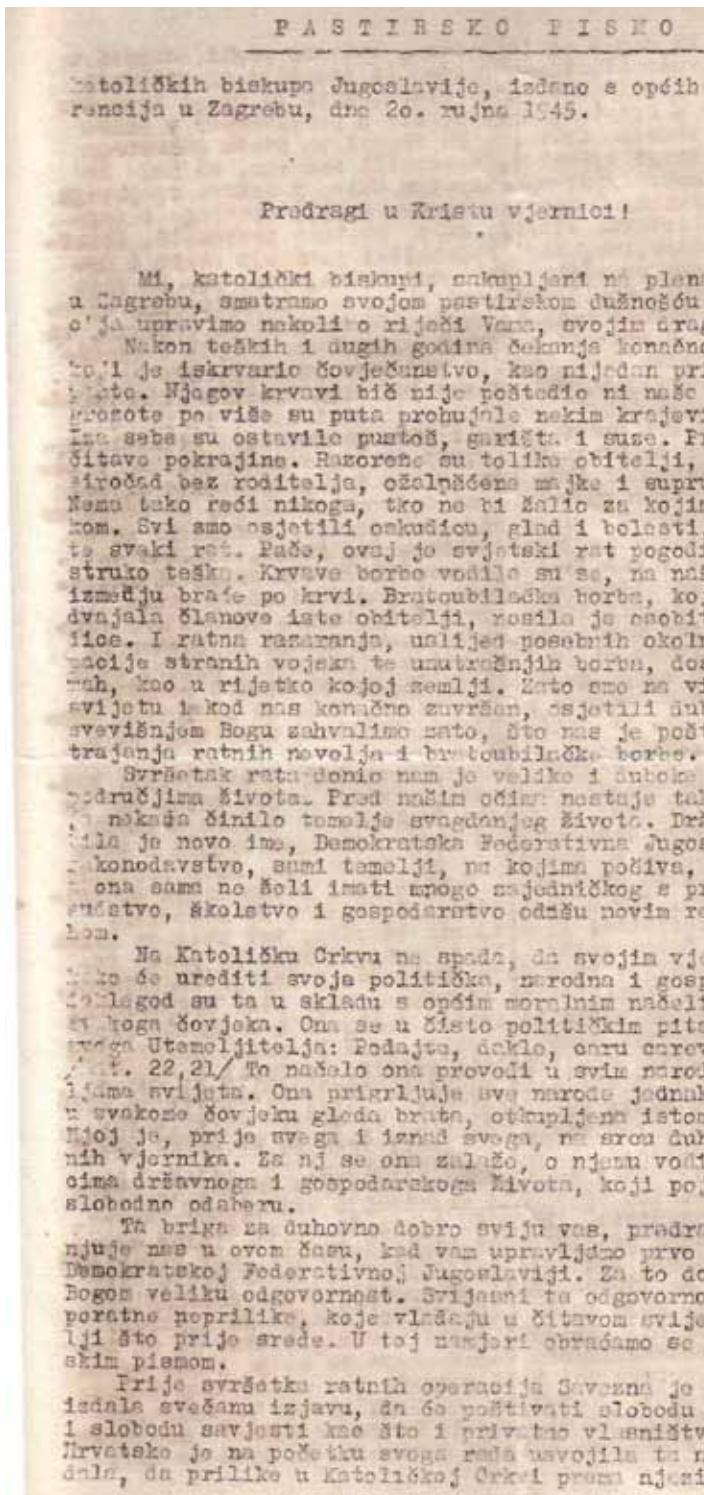
Svršetak rata donio nam je veliko i duhovne promjene na svim područjima života. Pred našim očima nastaje tako reći svega, što nekada činilo temelje svagdanjeg života. Državna zajednica došla je novo ime, Demokratska Federativna Jugoslavija. Njezino konovateljstvo, sumi temelji, na kojima pođiva, jesu sasvim novi, ona sami ne želi imati mnogo zajedničkog s prošlošću. Vlast i ustav, školstvo i gospodarstvo odišu novim revolucionarnim duhom.

Na Katoličku Crkvu ne spada, da svojim vjernicima propisuje, što će urediti svoja politička, narodna i gospodarska pitanja, nego su ta u skladu s općim moralnim načelima, koja obvezuju svega čovjeka. Oni se u čisto političkim pitanjima drži nauke svoga Utvrditelja: Podajte, dokle, onu carevo, i Bogu Božje. L. 22/21 To načelo oni provode u svim narodima, u svim zemljama svijeta. Ona prigrajuje sve narode jednakom ljubavlju, jer su svakome čovjeku glada brata, otkupljene istom Kristovom krvlju. Njoj je, prije svega i iznad svega, na srcu duhovno dobro njezinih vjernika. Za nj se oni zalaze, o njemu vodi brigu u svim oblicima državnoga i gospodarskoga života, koji pojedini narodi sebi slobodno odabiju.

Ta briga za duhovno dobro sviju vas, predragi vjernici, nadahnjuje nas u ovom času, kad vam upravljamo prvo pastirsko pismo u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji. Za to dobro mi nosimo pred Bogom veliku odgovornost. Srđavni su odgovornosti selimo, da se poratne poprilične, koje vlažeaju u čitavom svijetu, i u našoj zemlji što prije srede. U toj namjeri obraćamo se mi vas cvim pastirskim pirom.

Irije svršetku ratnih operacija Savezni je vladu u Beogradu izdala svečanu izjavu, da će poštivati slobodu vjeroispovijedanja i slobodu savjesti kao što i privatno vlastništvo. Vlada Federalne Hrvatske je na početku svoga reza usvojila tu načelu, ali je i dolila, da prilike u Katoličkoj Crkvi prema njezinu ohvatnju nisu

* Pismo donosimo prema izvorniku koji se čuva u arhive Hercegovačke franjevačke provincije. Tekst je lektoriran, ispravljene su samo tipografske pogreške.



braće po krvi. Bratoubilačka borba, koja je nekada razdvajala članove iste obitelji, nosila je osobito krvave posljedice. I ratna razaranja, uslijed posebnih okolnosti dvostrukе okupacije stranih vojska te unutrašnjih borba, dosegla su takav zamah, kao u rijetko kojoj zemlji. Zato smo na vijest, da je rat u svjetu i kod nas konačno završen, osjetili duboku potrebu, da svevišnjem Bogu zahvalimo zato, što nas je poštudio od dužega trajanja ratnih nevolja i bratoubilačke borbe.

Svršetak rata donio nam je velike i duboke promjene na svim područjima života. Pred našim očima nestaje tako reći svega, što je nekada činilo temelje svagdanjeg života. Državna zajednica dobila je novo ime, Demokratska Federativna Jugoslavija. Njezino zakonodavstvo, sami temelji, na kojima počiva, jesu sasvim novi, ona sama ne želi imati mnogo zajedničkog s prošlošću. Vlast i sudstvo, školstvo i gospodarstvo, odišu novim revolucionarnim duhom.

Na Katoličku Crkvu ne spada, da svojim vjernicima propisuje, kako će urediti svoja politička, narodna i gospodarska pitanja, dokle god su ta u skladu s općim moralnim načelima, koja obvezuju svakoga čovjeka. Ona se u čisto političkim pitanjima drži nauke svoga Utjemeljitelja: Podajte, dakle, caru carevo, i Bogu Božje /Mt. 22, 21/ To načelo ona provodi u svim narodima, u svim zemljama svijeta. Ona prigrajuje sve narode jednakom ljubavlju, jer u svakome čovjeku gleda brata, otkupljena istom Kristovom krvlju. Njoj

je, prije svega i iznad svega, na srcu duhovno dobro njezinih vjernika. Za nj se ona zalaže, o njemu vodi brigu u svim oblicima državnoga i gospodarskoga života, koji pojedini narodi sebi slobodno odaberu.

Ta briga za duhovno dobro sviju vas, predragi vjernici, nadahnjuju nas u ovom času, kad vam upravljamo prvo pastirsko pismo u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji. Za to dobro mi nosimo pred Bogom veliku odgovornost. Svjesni te odgovornosti želimo, da se poratne neprilike, koje vladaju u čitavom svijetu, i u našoj zemlji što prije srede. U toj namjeri obraćamo se na vas ovim pastirskim pismom.

Prije svršetka ratnih operacija Savezna je vlada u Beogradu izdala svečanu izjavu, da će poštivati slobodu vjeroispovijedanja i slobodu savjesti kao što i privatno vlasništvo. Vlada Federalne Hrvatske je na početku svoga rada usvojila ta načela, ali je i dodala, da prilike u Katoličkoj Crkvi prema njezinu shvatanju nisu zadovoljavajuće. Mi smo u prvim danima, kad smo mogli stupiti u vezu s novim državnim vlastima, nastojali izložiti mjerodavnim faktorima potrebe i stav Katoličke Crkve. Kako je mnogo toga, što je donio novi duh u državnoj upravi, bilo u protivnosti s položajem i stečenim pravima Crkve, a po tome i na štetu duhovnoga dobra po vas, predragi vjernici, upozorili smo one, na koje to spada, da se sva sporna pitanja izmedju Crkve i države rješavaju medjusobnim sporazumom. U tome smo pravcu dobili obećanje s najvišega mesta nove državne vlasti, da

će se tako postupati. Konačnu riječ o svim pitanjima koja zajednički zanimaju Crkvu i državu, imat će, prema propisima crkvenog ustrojstva, što se tiče Crkve, Sveta Stolica. Ona je vrhovni sudac u svim pitanjima vjerskoga i crkvenoga života svih vjernika. Od vremena na vrijeme, mi smo pismenim putem nastojali upoznati mjerodavne vlasti s gledištem, što ga Katolička Crkva ima na pojedina pitanja, što ih je život pred nas postavljao. Uvijek smo kod toga imali u vidu zajedničko dobro sviju.

Međutim, uza svu dobru volju i naše nastojanje, prilike su se razvijale drugim pravcem. Gledajući na taj razvoj prilika i položaj, u koji je dovedena Katolička Crkva i neprocjenjiva duhovna dobra milijuna njezinih vjernika, mi osjećamo dužnost, da otvoreno iznesemo sve poteškoće i sve nevolje, u kojima se katolička Crkva nalazi.

Svi mi sačinjavamo jednu duhovnu zajednicu, otajstveno Kristovo Tijelo. »Jer kao što u jednom tijelu ima mnogo udova, ... tako smo mnogi jedno tijelo u Kristu, a pojedini udovi jedan drugome«. /Rimlj. 12., 5/ I nama je u ovim danima upravljena dirljiva poruka apostola naroda sv. Pavla: »... Držeći se istine da u svakom pogledu uzrastemo u ljubavi, u jedinstvu s njime, koji je glava: Kristu. Od njega je i cijelo Tijelo složeno i združeno svakim vezom da jedan drugome pomaze silom, koja je odmjerena svakome pojedinom dijelu. To čini da raste Tijelo i usavršuje se u ljubavi.« /Efež. 4,15-16./

Ponajprije nas, predragi vjernici, rastužuje i zabrinjuje

bolna i strašna sudbina mnogih svećenika, pastira vaših duša. Već za vrijeme rata velik je broj svećenika poginuo, ne toliko u samim ratnim borbama, koliko više uslijed osuda sadanjih vojnih i gradjanskih vlasti. Kad su se svršile ratne operacije, nisu prestale smrtne osude katoličkih svećenika.

Njihov broj

prema našim podacima iznosi: 243 mrtva, 169 u zatvorima i logorima, 89 nestalih, svega 491. K tome pridolazi 19 ubijenih klerika, tri ubijena laika redovnika i četiri časne sestre. To je broj, kakvog

ne pozna povijest balkanskih zemalja kroz duga stoljeća. A što je najbolnije, njima, kao ni drugim stotinama ni tisućama, nije bilo dozvoljeno, što je inače dozvoljeno u civiliziranim zemljama i najgorim zločincima: da u posljednjim časovima prime sv. Sakramente. Sudovi, koji su izricali te smrtne osude vršili su svoj postupak kratko i sumarno. Optuženici najčešće nisu znali za svoju optužnicu do pred samu raspravu. Njima često puta nije bilo omogućeno da se brane onako, kako to traži narav svake rasprave, t.j. da se brane pomoću svjedoka i odvjetnika.

Upravo zato je poštena i nepristrana javnost u pravu, da osporava ovim smrtnim osudama svećenika najbitniju vlastitost sudske presude, a to je pravednost. Tko može doka-

zati, da su toliki na smrt osuđeni katolički svećenici uistinu zločinci, koji zasluzuju smrtnu osudu? Zar su oni svi bili koljaci? Tako su na pr. u franjevačkom samostanu na Širokom Brijegu poubijani bez sudskega postupka svi franjevci, koji su se tamo nalazili-njih 28 na broju

– premda nitko od njih nije uzeo ni puške u ruke, a kamo li se borio protiv narodno-oslobodilačke vojske – kako ih se je lažno optuživalo – i premda su gotovo svi bili poznati kao protivnici fašističke ideologije. Bilo je slučajeva, gdje

su tisuće vjernika, široke mase naroda, tražile od vlasti, da im puste njihove svećenike na slobodu, jer oni jamče, za njihovu nevinost. Pa ipak su bili osuđeni.

Očevidno je, da takvo sudjenje nije vršeno u ime naroda i njegove kršćanske pravde. Nespojivo je naime s naravnim kršćanskim osjećajem pravde, koji je vrlo budan u našim vjernicima, da se izriče smrtna osuda zato, što je netko drugoga političkog mišljenja, a nije inače počinio nijednog drugog zlodjela. Zakoni su pravde iznad pojedinih političkih nazora i vrijede za sva vremena i za sve ljudе podjednako. U ime te vječne pravde mi dižemo svoj glas pred svima vama, predragi vjernici, na obranu nepravično osudjenih svećenika. Ali ne samo njih, nego i drugih tisuća

i tisuća, vaših sinova i vaše braće, koji su kao i oni osuđeni na smrt, a da nisu mogli dati svoje obranu, kako je dozvoljava svaka kulturna država.

Time, što uzimamo u zaštitu tolike nevino osuđene svećenike, nikako ne mislimo braniti krvce. Dopuštamo, da je bilo i takvih svećenika, koji su se – zavedeni nacionalno-stranačkom strašcu – ogriješili o sveti zakon kršćanske pravde i ljubavi i koji su radi toga zasluzili, da odgovaraju pred sudom zemaljske pravde. Moramo međutim istaći, da je broj takvih svećenika više nego neznatan, i da se teške optužbe, što su se u štampi i na skupštinama iznose protiv velikog dijela kataličkog svećenstva u Jugoslaviji, imaju uvrstiti u red tendencionalnih pokušaja, da se svijesnim lažima zavara javnost i oduzme ugled Katoličkoj Crkvi.

Velik broj svećenika leži po raznim logorima, osuđen na dugogodišnji prisilni rad. Da pače je sve do danas grkokatolički vladika dr Janko Šimrak lišen slobode, dok nam je sudbina biskupa Carevića nepoznata. U logorima, koji nisu priredjeni za dulji i ljudi dostojan boravak, gdje često nemaju dovoljno hrane i najjednostavnijih ležaja, moraju mnogi obavljati poslove, koji ponizuju njihovo svećeničko dostojanstvo. Nije im često puta omogućeno, da prisustvuju nedjeljnoj službi Božjoj, premda za to postoje uvjeti, a još manje im se dozvoljava, da sami čitaju sv. misu, i ako bi to bilo od velike utjehe i duhovne koristi ne samo za njih nego i za ostale brojne zaštićenike. Njihova je sva krivnja u tome, što su možda drugačije



Pobjeni hrvatski svećenici, redovnici, časne sestre, bogoslovi i sjemeništari,
don Anto Baković, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*

politički mislili, nego što misle oni, koji su ih osudili. Za mnoge pak od svećenika, koje su odveli organi vlasti, danas ne znamo gdje su. Ne koriste ni sva pitanja, ni sva potraživanja. Zameo im se svaki trag.

Toliki gubitak svećenika teško se osjeća u duhovnoj pastvi. Brojne župe nemaju svojih svećenika. Uslijed toga slabivjerski život vjernika, koji su u novim prilikama izvrgnuti velikim vjerskim i duhovnim pogiblima. Svećenstvo se u novinama napada, a onemoguće mu se obrana. Dok je zakonom dozvoljeno podvrći kritici rad vjerskih službenika, dotele se svećenicima oduzima svaka praktička mogućnost, da se u štampi brane.

Katolička je štampa je druga bolna točka u životu Katoličke Crkve. Od nekih 100 časopisa, koliko smo ih imali prije rata, danas ni jedan ne izlazi. Kada

se je tražila dozvola za izlaženje, navodili su se svi mogući razlozi, da se dozvola ne izda. Spominjala se i nestaćica papira. A iz samog zagrebačkog nadbiskupskog dvora odvezeno je nekoliko vagona papira, spremljena za katoličku štampu. Katoličke tiskare su većinom zatvorene i onemogućene. Zagrebačku Narodnu Tiskaru nastojalo se svim mogućim načinima onemogućiti. Kad nije išlo drugačije, onda se ravatelja tiskare osudilo na gubitak nacionalne časti, a tiskaru, koja nije njegovo vlasništvo, zaplijenilo. Tek prije nekoliko dana tiskara nam je na naš protest povraćena. Velika tiskara Katoličkoga tiskovnog društva u Ljubljani oduzeta je iz katoličkih ruku. Ista je sudbina zadesila i katoličke tiskare u Mostaru, Šibeniku, Mariboru i Sarajevu. Tako se sistematski i po planu postupa s katolič-

kom štampom. A sloboda je katoličke štampe za Katoličku Crkvu pitanje, o kojem ovisi dobro tolikih duša. Kako će se pod tim uvjetima moći razvijati katolička štampa, kad joj je oduzeta podloga, tiskare pa i papir?

Nije bolje stanje ni sa sjemeništa katoličke Crkve. Crkva je najvećim materijalnim žrtvama sagradila i ona uz najveće napore uzdržaje svoja dječačka i bogoslovna sjemeništa. Kroz njih su prošle stotine i tisuće naše najbolje seljačke, gradjaniske i radničke djece, današnjih svećenika i uglednih laika svih struka. Danas su ta sjemeništa praktički gotovo onemogućena za svoju svrhu. Premda je rat već dovršen, neka su još uvijek djelomice okupirana po vojsci, druga opet rekvirirana kao ona u Zagrebu na Šalati, u Splitu i Travniku, Šent Vidu, Ljubljani, Mariboru, Sinju i drugdje.

Na odgojnom području zadan je Katoličkoj Crkvi čitav niz udaraca. Ponajprije, u pitanju vjeronauka u školama. U svima je školama vjeronaučna obuka proglašeno neobvezatnom tako, da se onaj, koji hoće vjersku pouku, mora za to prijaviti. S priznanjem i ponosom ističemo, da su katolički roditelji upravo plebiscitarno glasovali za vjeronaučnu obuku u svim školama, gdje su za to bili pitani. U godišnjim svjedodžbama u Hrvatskoj vjeronauk je stavljen na posljednje mjesto, kao najmanje važan predmet, iza svih vještina. Osim toga je u svim školama, osnovnim i srednjima, vjerska obuka skraćena od dva sata tjedno na jedan sat. A to je u današnja vremena, kada su potrebe vjerskog odgoja povećane, osjetljiv nazadak, koji znači kočenje vjerske slobode, pa i same mogućnosti vjerskoga odgoja. U višim razredima srednjih škola u Hrvatskoj vjerska je pouka sasvim ukinuta. Taj se postupak obrazložio načelom slobode savjesti. Ne može se medjutim shvatiti, zašto su vlasti u Hrvatskoj tako postupale. One su sasvim nejednako primijenile načelo slobode savjesti u nižim te višim razredima srednjih škola. Sloboda savjesti treba da jednako vrijedi u nižim kao i u višim razredima srednjih škola. Jer inače se dogadja, kao u ovom slučaju, da je mlađim učenicima nižih razreda srednjih škola ili njihovim roditeljima dana sloboda odluke za vjeronauk, a oduzeta je učenicima viših razreda, od kojih oni sa 18 godina već imaju i izbornno pravo, a nemaju prava slobode savjesti u pitanju izbora vjeronaučne

obuke, jer im je ona upravo u ime slobode savjesti oduzeta.

Mislimo, da će biti dobro, ako vas kod ove prilike upozorimo, da o dobровoljnem pohadjanju vjeronauka imaju odlučivati ne samo djeca ili djaci – priznavati takvu slobodu nedorasloj djeci, koja jedva počinju misliti, bilo bi i smiješno i ludo – nego njihovim roditeljima. Tako naime izričito određuje Nacionalni komitet oslobođenja

Jugoslavije, povjereništvo za prosvjetu, k br. 83, Beograd, februara 1945. Protivna praksa nekih učitelja i nastavnika, koji samoj djeci prepuštaju slobodu odlučivanja, hoće li slušati vjeronauk ili ne, protivi se dakle jasnoj odredbi zakona.

Katolička crkva podržavala je veći broj privatnih srednjih škola s pravom javnosti. Tim školama su još u predratnoj Jugoslaviji, priznavali vrsnoću državnih nadzornica i roditelji, koji su im povjeravali odgoj svoje djece. Njihovi su uspjesi bili uvijek medju najboljima u čitavoj državi.

Zato su te škole posjećivali ne samo katolici, nego i inovjerci, dajući im tako puno povjerenje. Te su škole bile u čitavom svom radu izjednačene s državnim školama. Danas se u štampi, koja stoji blizu prosvjetnim vlastima, pojavljuje, da one ne će moći više raditi i da će biti ukinute. Ne može se shvatiti, zašto bi trebalo ukinuti te škole, kad im sami roditelji, koji su najpozvаниji da odlučuju u pitanju odgoja

djece, daju povjerenje i traže da nastave s radom. Duh prave demokracije traži, da se poštije volja roditelja pogledom na školovanja djece. To više, što i crkva ima naravno pravo podizati privatne škole. To joj pravo priznavaju sve kulturne države. One se mogu samo veseliti, da ih Crkva pomaže u skupnom izvršivanju njihovih dužnosti i tako zajednički s njima nosi teret uzdržavanja škola.

Nova vlast silom nameće svoj sustav vrijednosti u tisku, odgoju, braku, školi, gospodarstvu, bolnicama... Ni mrtvima ne dopuštaju miran počinak.

Pored privatnih škola Katolička je Crkva imala veći broj internata, zavoda za odgoj srednjoškolske i radničke mladeži, kao što i male djece. Ti su zavodi najvećim dijelom danas zatvoreni, ili su u njima gotovo svagdje postavljeni komesari i komesarice. O radu tih katoličkih crkvenih zavoda pronose stanoviti ljudi, koji nikada ne potpisuju svojih sastavaka u dnevnoj štampi, neistinite optužbe i nedostojne karikature. Oni proglašuju vjerski odgoj u tim zavodima sredovječnim i mračnjačkim. Kako nema katoličke štampe, koja bi mogla iznijeti pravo stanje stvari u svakom pojedinačnom slučaju, a ostala dnevna štampa ne prima i ne donosi članaka pisanih protiv onoga, što je sama iznijela, ostaju ti zavodi bez najsavojnijeg prava samoobbrane. Kraj toga imenovani komesari i komesarice otvoreno i prikrijeveno nastoje onemogućiti djelevanje katoličkih odgojitelja.

Sloboda savjesti i vjeroispovjedanja ostala je na tome području prazna riječ, koja vrijedi

samo onda, ako se njome hoće opravdati protucrkveni stav.

Mladež po selima i gradovima izvrgnuta je novim moralnim pogiblima stalnim predjivanjem plesova, koji se proteže do duboko u noć, pa sve i do zore. Tako se dogadja, da muška i ženska mladež ostaje nekada čitave noći zajedno, pod utjecajem alkohola, a bez nadzora roditelja. Neka nitko ne kaže, da se u tome ne kriju velike pogibli za čudoredni odgoj te mladeži. Iskustvo, koji je najbolji svjedok, pokazuje, da su toliki mladići, a djevojke pogotovo godinama okajavali ovakve prigode i njihove posljedice. Što nas kod toga najviše zabrinjuje jest okolnost, da se roditelji i odgojitelji ne usuđuju svojoj vlastitoj djeci radi toga prigovarati.

Vršenje nedjeljne dužnosti prisustvovanjem sv. misi u mnogo je slučajeva onemogućeno radi mitinga, skupština i sastanaka, koji se priredjuju u vrijeme trajanja sv. mise. Isto se tako u nekim krajevima mladež sili, da upravo nedjeljom sudjeluje u t.zv. udarničkom radu. Tako se mladež svjesno otudjuje i odbija od vršenja vjerskih dužnosti. Ako još pripomenemo, da se u mnogim vojnim jedinicama, u kojima služe najviše seljački mladići, u bolnicama pa u omladinskim organizacijama, nastoje propagirati teorija o majmunskom porijeklu čovjeka, onda je jasno, kakav se pravac odgoja hoće nametnuti našoj katoličkoj mladeži. Slika postaje još jasnija ako se ima pred očima postupak u srednjim školama, gdje se ističe, da mladež ne će trebati slušati vjerskih priča o

postanku čovjeka, nego da će se o tome »naučno« govoriti.

Kršćanskom je braku oduzeta njegova svetost time, što je putem prakse uveden građanski brak. Sva je prošlost naših naroda, odgojenih u kršćanskoj vjeri, smatrala bračnu vezu izmedju muža i žene svetinjom, sakramentom, koji se sklapa pred Božjim oltarom u crkvi. Danas je i to promijenjeno. Jasno je, da će čvrstoća braka, sklopljena pred građanskim vlastima biti sasvim drugačija, no što je nerazrešiva čvrstoća sakramenta ženidbe. Osim toga, građanske vlasti razrješuju u svojem djelokrugu brakove sklopljene u Katoličkoj Crkvi mimo njezina znanja i protivno jasnim odredbama Božjega zakona. Broj tako razriješenih brakova u nekoliko posljednjih mjeseci u samom Zagrebu vrlo je velik. Kakvim će to posljedicama urođiti za sredjeni obiteljski život, koji je temeljna stanica svakog napretka i sreće naroda i države, to je očevидno. Koliko će djece biti i bez svoje krivnje, lišeno najvećega dobra svoga djetinstva i svoje mladosti: skladnog obiteljskog glijezda, na to se ne smije ni pomisliti.

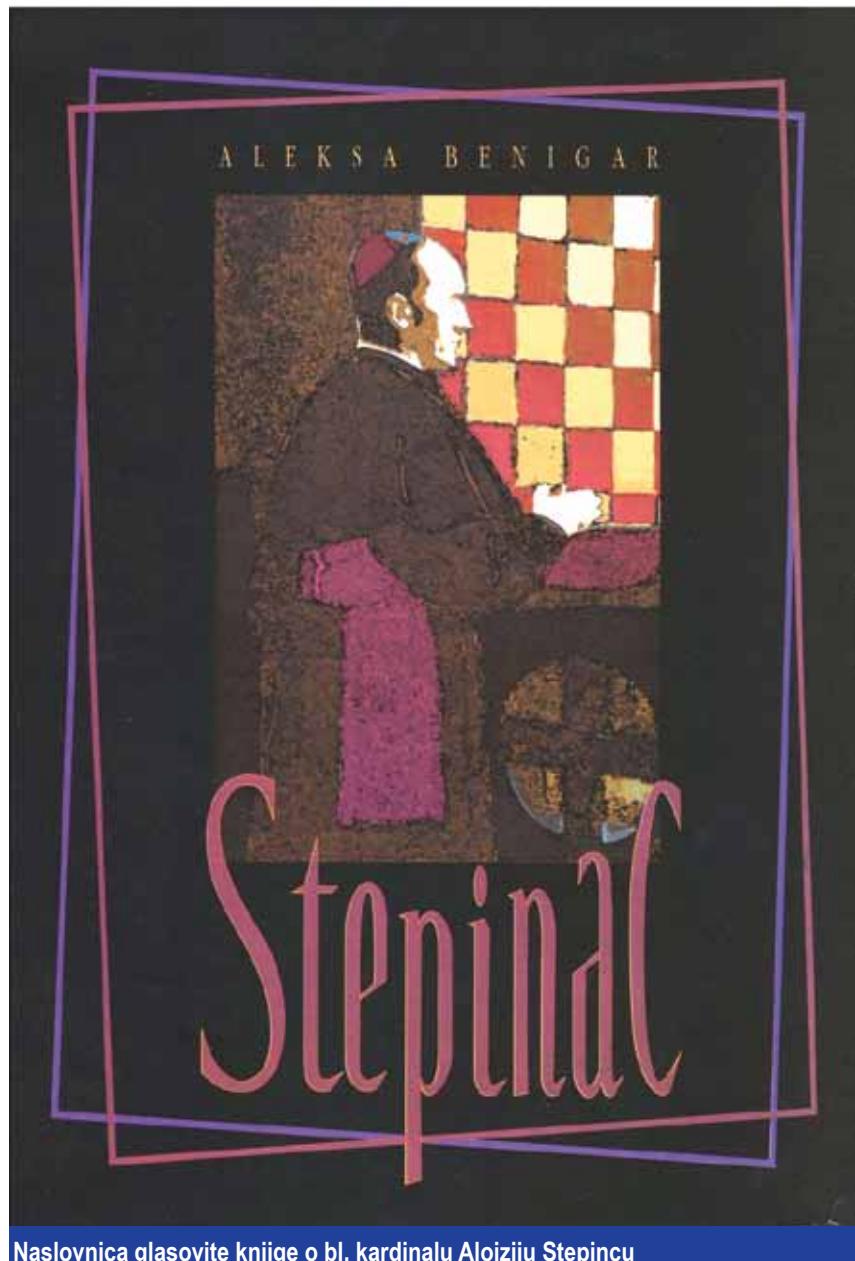
I na području čisto karitativnog djelovanja stavlju se Katoličkoj Crkvi stalne zaprake. Poznato je, koliko je dobra učinila Nadbiskupska Karitas u Zagrebu. Svojim je djelovanjem spasila oko 7.000 djece, bez razlike vjere. Ona je našoj braći u pasivnim krajevima slala hranu u desecima vagona i tako spasila mnoge stotine ljudi od gladi i smrti. Ona se brinula za prehranu naše braće po krvi, koja su bila odvedena u

logore u Italiju. Te nesretnike je prehranjivala i onda, kada su se vratili kućama, u domovinu. Danas ima i Karitas državnog povjerenika, jer država nema povjerenje u njezin rad. A čitava javnost zna vrlo dobro, da je Karitas redovno davala izvještaj o svojim primicima i izdacima i tako opravdavala povjerenje, koje su joj poklanjale široke mase naroda.

Agrarna reforma, koja je uzakonjena u Privremenoj narodnoj skupštini, velika je nepravda prema Katoličkoj Crkvi. Zemljišne posjede, što ih ima, stekla je Crkva zakonitim i poštenim načinom. Ti posjedi nisu služili Crkvi za nedozvoljeno sticanje novoga imetka. Njima je Crkva uzdržavala svoje službenike, svoja biskupska i nadbiskupska sjemeništa i središnje urede. Nije dakle mali broj ljudi živio od njihovih prihoda, nego upravo veliki, i to najvećim dijelom sinovi seljačkih i siromašnjih slojeva. Osim toga crkveni službenici, uživatelji tih posjeda, bili su darovnim ugovorima obvezani, da vrše odredjene obveze prema darovateljima tih zadužbine.

Kraj svega toga, toliki su i toliki svećenici darovali za kulturne i narodne svrhe velike, upravo kraljevske darove, kojima su ostvarili trajna kulturna i socijalna djela. Da spomene samо zagrebačko sveučilište, koje može i mora ubrojiti medju svoje najveće dobročinitelje biskupa Strosmajera, nadbiskupa Dra Bauera i župnika Jurja Žerjavica.

Agrama reforma oduzimlje i izvlašćuje od Crkve sva zemljišta sa svim gospodarskim alatom bez ikakve otstete, kao



Naslovica glasovite knjige o bl. kardinalu Alojziju Stepincu

da ih je Crkva stekla kradjom. Onaj minimalni dio zemlje, koji se Crkvi ostavlja, ne će ni izdaleka biti dostatan da se njime uzdržavaju sjemeništa, središnji biskupski uredi, stolne crkve, župske crkve i tolike druge crkve, pa središnje biskupsko svećenstvo. Tako se agrarnom reformom onemoćuje redovno vršenje crkvenoga života. A na daleko veći broj vjernika, no što su oni, koji će dobiti dijelak otete crkvene zemlje, stavljaju se novi tereti

uzdržavanja crkvenih ustanova i njezinih službenika.

Da se kako tako opravda oduzimanje crkvenih posjeda, nastojalo ih se u dnevnoj štampi prikazati kao slabo obradjene i zapuštene. Kada se pak htjelo ispravkom ustanoviti pravo stanje stvari, te iste novine nisu donijele ni slova obrane onih, koji su nepravedno napadnuti, jer je svima poznato, tko je te posjede stavio u žalosno stanje, u kojem se danas nalaze. Svakako ne Crkva!

Moramo medjutim i ovom prilikom naglasiti, da se Crkva nikada nije protivila opravdanim socijalnim reformama, pa ni onda, kada su time bili pogodjeni njezini materijalni interesi. Crkva dakako tvrdi, da se u tim stvarima, koje tako bitno zasižu na područje crkvenog života, država ne služi jednostranim metodama sile i diktata nego da se prethodno sporazumije s Crkvom kao sa samostalnom i ravnopravnom strankom.

Katolički ženski redovi, njihove odgojne i karitativne ustanove imaju gotovo svaki dan novih neprilika i poteškoća s novim duhom, koji ih okružuje. Koliko šikanacija moraju trpjeti časne sestre bolničarke, ne samo u državnim, nego i u vlastitim bolnicama! Postupak nekih imenovanih upravitelja u sestarskim bolnicama pokazuje očitu namjeru, da se časnim sestrama onemogući njihovo karitativno djelovanje na dobro bolesnika i da im se oduzmu bolnice, koje su svojom mukom, svojim rukama i svojim neprocjenjivim žrtvama sagradile i uzdržavale.

Napokon, još jednu bolnu i neobičnu činjenicu moramo vam napomenuti, predragi vjernici. Ni grobovi pokojnika nisu ostali poštedjeni. Na grobljima u Zagrebu, Varaždinu i drugim mjestima, odredbom neposredno prepostavljenih vlasti, skidaju se križevi s grobova ustaša i njemačkih vojnika. Sami grobovi nивelirani su tako, da se ne može raspozнатi, gdje je tko pokopan. Ovakav postupak mora se osuditi. Pred smrću klanjaju se svi ljudi. I neprijatelj prestaje poslije smrti

biti neprijatelj. I njemu pripada po nepisanim zakonima čovječanske uljudbe, koja izvire iz kršćanske ljubavi, pravo na pristojan grob. Poznato je, da su poslije prvoga svjetskoga rata nekadašnji neprijatelji i te kako poštivali i čuvali grobove vojnika, koji su kao osvajači pali u stranim zemljama. Danas se to kod nas uskraćuje vlastitim sinovima.

Predragi vjernici! Naša brigada nije se zaustavila samo na neposrednim potrebama Crkve, njezinih ustanova i svećenika. Znajući za patnje i nevolje tolikih naših vjernika, smo sa svoje strane sve učinili, da im olakšamo i pomognemo u danima kušnje i križa. Tako smo se kod mjerodavnih faktora u više navrata, što usmeno što pismeno zauzimali za one, koje su sudovi osudili na smrt, da budu pomilovani. Tražili smo uporno, da im se u posljednjim časovima podijele vjerske utjehe. Tražili smo, da se rodbini justificiranih označe grobovi njihovih pokojnika. Sve su to usluge, koje smo isto tako vršili i u vrijeme prijašnjih ratnih režima, kad su nas

za to molili rođaci nesretnih žrtava bratoubilačkog klanja.

Za one, koji su bili odvedeni u logore, tražili smo, da im se olakšaju uvjeti života: da mogu redovno dobivati hranu, da se rodbini označi mjesto, gdje su smješteni. Zauzimali smo se,

da se što prije puste na slobodu, ako im nije dokazana никакva posebna krivnja. Potakli smo pitanje tolike inteligencije, koja je ostala bez službe i koja nije u stanju da sebi i svojim obiteljima pribavi potrebni svagdanji kruh. Svima koji su nas molili za pomoć, nastojali smo, prema našim silama, izaći u susret imajući pred očima jedino zapovijed kršćanske ljubavi i pravde prema svakome, tko traži našu pomoć. Nismo pri tome gledali, kakvog je tko političkog mišljenja, baš kao što ni u vrijeme rata nismo pitali, koje je tko vjere ili narodnosti. Nije nas mogao sprječiti nepravedni prigovor, da se tim putem vodi nedozvoljena propaganda u stanovite političke ciljeve, jer smo bili svjesni, da se ne upuštamo u političke akcije, nego da vršimo jedino svoj poziv u duhu Kristove ljubavi prema bližnjemu. Ako nismo uspjeli u najglavnijim pitanjima, nije naša krivnja. Svijseni smo, da smo potpuno izvršili svoju dužnost. Boli nas da nismo mogli pomoći tamo, gdje je pomoć bila potrebna i gdje bi otrla mnogo suzu.

Još nas nešto osobito boli. To je materijalistički i bezbožnički duh, koji se danas javno i potajno, službeno i neslužbeno, širi po našoj domovini.

Mi, katolički biskupi Jugoslavije, kao učitelji istine i zastupnici vjere, odlučno osu-

djujemo ovaj materijalistički duh, od kojega se čovječanstvo ne smije nadati ničemu dobru. A zajedno s tim osudujemo dakako i sve one ideologije, i sve one društvene sisteme, koji svoje životne oblike izgradjuju ne na vječnim načelima objave i kršćanstva, nego na šupljim temeljima materijalističke, dake bezbožne, filozofske nauke.

Sve što smo iznijeli, nastojali smo dobro ispitati. Iz svega ovoga jasno se vidi, da Katolička Crkva u demokratskoj federativnoj Jugoslaviji ima drugačiji položaj i drugačije poteškoće, no što ih je imala prije. Današnje stanje Katoličke Crkve u Jugoslaviji razlikuje se, po našem mišljenju, samo imenom, od stanja otvorenog progona Crkve.

To smo željeli iznijeti pred vas, predragi vjernici, da bude te na čistu s položajem, u kojem se nalazi Katolička Crkva.

Dogodilo se ma što, mi s pouzdanjem gledamo u budućnost. U tome nas ohrabruje probudjeni vjerski život širokih masa vjernika u svim krajevima naše države. Osobito nas pak tješi i raduje probudjeno i upravo nabujalo štovanje Majke Božje, tako draga i blisko srcu naših katoličkih masa. Ono se pokazuje u ogromnom posjetu naših narodnih Marijinih prošteništa, koja su posjećivana kao nikada prije. Njetite i nadalje u svojim dušama, i u svojim obiteljima to iskreno štovanje Majke Božje. Molite zajednički njezinu krunicu, naslijedujte njezine kreposti, pa je sigurno, da će Majka Božja biti naša osobita zaštitnica. Njezin moći zagovor izmolit će našem vjernom puku, da u svim

Hrvatski se biskupi zauzimaju ne samo za crkvene službenike nego i za sve one koji su u nevolji. Osuđuju širenje materijalističkog duha i sve one društvene sustave koji se izgrađuju na njemu. Unatoč svim nevoljama, s pouzdanjem gledaju u budućnost jer se u pučanstvu probudio vjerski duh, osobito štovanje Majke Božje.

prilikama i u svim poteškoćama ostane vjeran svojoj djedovskoj vjeri i njezinim zapovijedima. Majka Božja ne će nas napustiti nego će nam izmoliti obilati Božji blagoslov u svim našim potrebama. Neka bi taj Božji blagoslov bio što obilatiji za sve vas i sve vaše potrebe!

I kada sve to iznosimo pred vas, predragi vjernici, mi to ne činimo u želji, da izazivamo borbu s novom državnom vlašću. Mi te borbe ne tražimo, niti smo je tražili. Naše su misli uvijek bile upravljene k miru i sredjenju državnoga i javnoga života. Taj mir nam je danas svima tako potreban. No mi smo duboko uvjereni, da se smirenje i liječenje ratom zadanih rana može u našoj državi ostvariti samo poštivanjem

zasada kršćanske vjere i njezina morala. Zato nas neće smetati nepravedni napadaji i krive optužbe, da pomažemo reakciju i neprijatelje naroda. Mi smo uz svoj narod i čuvamo njegove najdragocjenije vrednote, njegovu nerazorivu djedovsku baštinu: njegovu vjeru, njegovo poštenje i njegove želje, da živi slobodan na svome, u slozi i ljubavi sa svima državljanima ove države, bez razlike na vjeru i narodnost.

Zato tražimo i od toga nikada i ni pod kojim uvjetima odustati ne ćemo: tražimo punu slobodu katoličke štampe, punu slobodu katoličkih škola, punu slobodu vjeronauka u svim razredima nižih srednjih škola, potpunu slobodu katoličkog udruživanja, slobod-

du katoličke karitativne djelatnosti, potpunu slobodu ljudske ličnosti i njezinih neotudjivih prava, puno poštivanje kršćanskog braka, vraćanje svih oduzetih zavoda i institucija. Samo pod tim uvjetima moći će se srediti prilike u našoj državi i ostvariti trajan unutrašnji mir.

Neka Svemogući blagoslovi sva nastojanja sviju, koji su dobre volje, da se ovi ciljevi ostvare. Neka On, koji je jedini izvor mira, kakovoga svijet ne može dati, dade svima vama, da konačno doživite dane pravoga i trajnoga mira! A kao zalog toga neka na sve vas sadje blagoslov Boga Oca i Sina i Duha Svetoga!

U Zagrebu, dne 20. rujna 1945.

(P.S. Za ovu okružnicu snosi isključivu odgovornost cjelokupni katolički Episkopat D. F. Jugoslavije).

Dr. Alojzije Stepinac, nadbiskup zagrebački i predsjednik biskupskih konferencija v. r.
 Dr. Nikola Dobrečić, nadbiskup barski i primas srpski v. r.
 Dr. Josip Ujičić, nadbiskup beogradski i apostolski administrator banatski v. r.
 Dr. Fr. Jerolim Mileta, biskup šibenski v. r.
 Dr. Kvirin Klement Bonefačić, biskup splitski, nekada solinski i makarski v. r.
 Dr. Josip Srebrnić, biskup krčki v. r.
 Mons. Miho Pušić, biskup hvarska v. r.
 Dr. Josip Tomažić, biskup mariborski v. r.
 Dr. Viktor Burić, biskup senjsko-modruški v. r.
 Dr. Smiljan Fr. Čekada, biskup skopljanski v. r.
 Dr. Petar Čule, biskup mostarski v. r.
 Dr. Antun Akšamović, biskup, apost. administrator djakovački v. r.
 Mons. Lajčo Budanović, biskup, gener. vikar subotički v. r.
 Dr. Antun Buljan, gen. vikar sarajevski v. r.
 Mons. Božo Ivaniš, gen. vikar banjalučki v. r.
 Anton Vovk, gen. vikar ljubljanski v. r.
 Ivan Jerić, gen. vikar prekumurski v. r.
 Dr. Ivan Djuro Višošević, provikar križevački v. r.

[Da se pročita 30. IX. 1945. /nedjelja/]

Dekret pape Urbana VIII.
U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesna« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMNI POBIJENI

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subraće«, II, 2 (3)

Nakladnik:
Vicepostulatura postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subraće«

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
Vicepostulatura, Trg sv. Ante 1,
88320 Ljubuški – Humac, BiH;
Vicepostulatura, pp, 20352 Vid, RH
tel.: (039) 832-582
faks: (039) 832-585
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisk:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Godišnja pretplata:
BiH 6 KM, RH 24 KN,
EU 6 EUR, SAD i Kanada 10 USD

Slanje pretplate i dobrovoljnih
priloga (s naznakom za što):
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank:
žiroračun: 33 8100 2 20234 8065
devizni račun: SWIFT: UNCRBA 22;
IBAN: Ba 393380604818137482

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3 EUR; 5 USD

ISSN: 1840-3808

Riječ urednika fra Miljenko Stojić



Dragi čitatelji!

Lijepo je ponovno se naći zajedno. Pola godine je prohujalo kao u trenu. Naravno, puno se toga i učinilo, što ste mogli redovito pratiti preko naših internetskih stranica koje smo obnovili pa se nadam da vam je bilo ugodnije njima ploviti. Preostaje nam još ih više napuniti sadržajem tako da postanu prepoznatljiv portal glede pobijenih hercegovačkih franjevaca. Ovom prilikom zahvaljujem svima onima koji su nam u tome pomogli i pridonijeli povezivanju drugih s našim stranicama.

Kroz proteklo vrijeme nipošto nismo zanemarili prikupljanje svjedočanstava još živućih svjedoka. Hvala Bogu, uspijevamo pronaći ne samo one koji prema nečijem priopovijedanju nešto znaju o tim događajima, nego i one koji su izravno nazočili nekom događaju. Izabrane dijelove određenih svjedočanstava, uz izričito dopuštenje svjedoka, počinjemo polako donositi i na stranicama ovog našeg glasilista.

Novost koju smo od zadnjeg broja glasila uveli jest znanstveni simpozij. Održan je 17. svibnja u franjevačkom samostanu na Širokom Brijegu. Nadamo se da će postati tradicionalan i tako pridonijeti saznavanju istine o ubijenim hercegovačkim franjevcima, ali i o vremenu u kojem se sve to dogodilo. Oni

koji su nazočili, kao i oni koji su o svemu čitali na našim internetskim stranicama, jamstvo su da je namisao pala na plodno tlo. Simpozij su popratila i javna glasila na čemu im hvala.

Polako popunjavamo i riznicu predmeta koji se odnose na ubijene fratre. O mnogima još nemamo ništa. Zbog toga molimo sve one koji nešto posjeduju da nam to jave. Predmete ćemo snimiti i zapisati kod koga se nalaze, a na vlasnicima je hoće li ih ili ne jednoga dana darovati Vicepostulaturi koja će ih brižno čuvati i po potrebi izložiti, odnosno govoriti o njima.

I na kraju, zahvaljujem vam na širenju istine o pobijenim hercegovačkim franjevcima. Što o njima mislite, možete ne samo izreći dopisom nego i upisom u Knjigu uspomena koja se nalazi na našim internetskim stranicama. Na taj će način vaš zapis biti dostupan i drugim čitateljima pa će se i sami možda odvaziti izreći svoju misao. Naravno, ako ste na zagovor ubijenih franjevaca dobili neku milost, što prije nam to javite. Takvi znakovici zacijelo su potvrda njihove svetosti.

Ako Bog dadne, ponovno ćemo se susresti u siječnju. Vjerujem da ćemo imati o čemu pričati.

Mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Razgovor	33
Podsjetnik	9	Pobijeni	37
Povijesne okolnosti	18	Odjek u umjetnosti	54
Stratišta	30	Izdavaštvo	55
Svjedočenje	32	Darovatelji	55